

Motion till riksdagen

1987/88:L603

av Martin Olsson m. fl. (c)

om det allmännas skadeståndsansvar

Rätten till skadestånd är av största betydelse för den enskildes ekonomiska trygghet. I skadeståndslagen anges grunderna för skadeståndsrätten.

När det gäller skadeståndsskyldighet såväl i statlig affärsmässig som i annan statlig verksamhet och vid myndighetsutövning är rätten till skadestånd begränsad i en rad hänseenden. Enligt vår mening bör den naturliga utgångspunkten vara att en enskild som tillfogas skada eller förlust till följd av åtgärd eller annat handlande från det allmännas sida skall få ersättning för skadan eller förlusten enligt motsvarande regler som om hans eller hennes motpart varit icke statlig verksamhet.

I denna motion tar vi upp frågan om behovet av utredning av dels statens skadeståndsskyldighet i affärsmässig verksamhet, dels skadeståndsansvaret för det allmänna.

Statens skadeståndsskyldighet i affärsmässig verksamhet

När det gäller statens skadeståndsskyldighet i affärsmässig verksamhet finns vissa regler som kan begränsa rätten till skadestånd. Med anledning härav har frågor om skadeståndsskyldigheten för de statligt affärsdrivande verkens verksamhet tagits upp i flera riksdagsmotioner under de senare åren. Det har gällt frågor som järnvägens ansvarighet för dröjsmålskostnader och postverkets ansvar för försenade eller förkomna försändelser samt televerkets ansvar gentemot abonnent som drabbats av förluster på grund av att han ej medtagits i telefonkatalog.

Bakgrunden till motionerna och motionskraven om översyn av det allmännas skadeståndsansvar har alltså varit att det för statligt affärsdrivande verk finns särskilda skadeståndsregler, som kan göra det svårare för den skadelidande att få ersättning.

Postverket är t. ex. inte ansvarigt för förluster som orsakats av försening under posthantering med undantag av vissa fall för försenade assurerade eller rekommenderade försändelser eller assurerade paket.

Som framhölls i undertecknad Olssons motion (1985/86:L228) vid 1985/86 års riksmöte får man inte så sällan exempel på att försändelser inte kommer fram till adressaten inom normal tid och ibland t. o. m. att försändelser förkommer. När det gäller försändelser mellan privatpersoner föranleder väl förseningarna knappast några ekonomiska förluster utan endast eventuellt viss irritation. Men om försändelserna däremot är av annan karaktär kan förseningar få besvärande och i vissa fall mycket betydelsefulla ekonomiska

följder.

Exempel på förseningar, som kan bli kännbara ekonomiskt, eller på annat sätt, är exempelvis försändelser med ansökningshandlingar, anbud och besvarande av uppgifter. Det finns en påstådd ökande tendens till förseningar men vi vill här nöja oss med att konstatera att förseningar förekommer och kan leda till problem. Självklart kan man inte begära att postverket skall kunna distribuera den oerhört stora mängd försändelser det gäller varje år utan att förseningar och andra missöden inträffar. En annan iakttagelse är att det blivit svårare – förmodligen på grund av annan sorteringsteknik – att få klarhet om orsakerna och vilka eller vad som förorsakat förseningar, skador eller att försändelser har förkommit. En viktig fråga är postverkets ansvarighet och vilka ersättningar som kan utgå och i vad mån dessa bestämmelser behöver ses över.

Även SJ:s och televerkets skadeståndsskyldighet är något begränsad enligt särskilda regler. Enligt "normalvillkor för järnvägstrafik" åtar sig järnvägen inte någon skyldighet att lämna ersättning till den resande för förluster till följd av tåg förseningar, tåginställelser eller förfelad anslutning. Ersättning kan endast utgå om särskilda skäl kan anses föreligga.

Televerket har meddelat allmänna villkor för telefonabonnemang. I villkoren finns föreskrifter om bl. a. skadestånd. Problem och förluster kan en abonnent drabbas av bl. a. om han eller hon inte kommer med i telefonkatalogen såsom redovisades i lagutskottets betänkande (LU 1986/87:2) hösten 1986. I det fall som refererades där hade en advokat fallit bort ur telefonkatalogen och därigenom drabbats av allvarliga begränsningar i sin verksamhet. Hans skadeståndstalan ogillades med hänsyn till en friskrivningsklausul i avtalet om telefonabonnemang och till då gällande telefonreglemente.

När det gäller problem med att få ersättning av vägverket för förorsakade skador eller förluster kan nämnas ett i dagarna i massmedia refererat fall där en kvinna för några år sedan fick sin bil totalhavererad av en backande vägmaskin, vars förare ej kontrollerat om det var fritt bakom vägmaskinen. Efter flera års kamp och upprepade framställningar för att få ersättning hade hon nu fått 75 procent – men ej full – ersättning, trots att det var helt klarlagt att endast vägmaskinen var vållande till olyckan.

Enligt vår mening bör det i skadeståndshänseende råda likställighet mellan staten, när den driver affärsverksamhet, och enskilda näringsidkare. Det bör vara en naturlig utgångspunkt att den enskilde – konsument eller näringsidkare – har samma skydd och rätt till skadestånd om motparten är staten som om det gäller övrig näringsverksamhet. Friskrivningsklausuler bör enligt vår mening inte få leda till att konsumentskyddet försvagas eller kringgås.

Vi finner det klart otillfredsställande att det för staten i egenskap av avtalspart i dessa hänseenden finns undantag från rättsgrundsatsen som eljest gäller enligt vår rättsordning. En sådan rättsgrundsats är allas likhet inför lagen, vilket i detta sammanhang innebär att allmänt erkända rättsprinciper skall gälla även staten som avtalspart i vanliga civilrättsliga relationer. Vi vill härvidlag erinra om att en näringsidkare såväl enligt köplagen som konsu-

menttjänstlagen är skadeståndsskyldig gentemot en konsument som tillfogas skada på grund av fel eller dröjsmål, såvida inte näringsidkaren kan visa att skadan inte berott på försummelse. Staten borde enligt vår mening i sin egenskap av avtalspart omfattas av tillämpningen av nämnda lagar på samma sätt som gäller för alla andra rättssubjekt.

Det får inte vara så att den enskilda människan skall ha svårare att hävda sin rätt och få ersättning för skador och förluster därför att staten är hans eller hennes motpart.

Det är därför enligt vår mening angeläget att en översyn görs av gällande regler om villkoren för statens skadeståndsskyldighet i affärsmässig verksamhet.

När riksdagen våren 1987 senast behandlade dessa frågor i lagutskottets senaste betänkande (LU 1986/87:16) som behandlat dessa frågor, framhöll majoriteten att den "än en gång vill stryka under att en skärpning av statens skadeståndsansvar vid affärsmässig verksamhet är förenad med stora svårigheter och kan leda till betydande kostnadsökningar för allmänheten i form av exempelvis högre portoavgifter eller dyrare järnvägsresor". Men dessa argument innebärande hot om fördyringar kan enligt vår mening inte få hindra att reglerna ses över. Det är att märka att motsvarande argument inte brukar framföras eller godtas i andra sammanhang när det gäller att ge den enskilde ett fullgott skydd.

Såsom förordades i den reservation som fogades till nämnda utskottsberäkning av de tre icke-socialistiska partiernas ledamöter bör riksdagen enligt vår mening begära att en översyn företas av statens skadeståndsansvar i affärsmässig verksamhet i syfte att åstadkomma likställighet mellan statlig och annan verksamhet.

Det allmännas skadeståndsansvar

Vi vill även ta upp frågan om rätten till skadestånd för enskilda som drabbas av skador och förluster på grund av övrig statlig verksamhet samt myndighetsutövning. Som inledningsvis anförts är skadeståndsskyldigheten även härvidlag begränsad i en rad hänseenden.

Den offentliga verksamheten har expanderat kraftigt sedan skadeståndslagen infördes 1972 och betyder alltmer för vårt samhälle och alla som enskilda medborgare. Detta har lett till att enskilda i allt större utsträckning blivit beroende av och kommit i kontakt med offentlig verksamhet och offentliga funktionärer i deras myndighetsutövning.

Under senare år synes det ha blivit vanligare att enskilda själva fått bära en stor del av de förluster eller skador som de åsamkats på grund av felaktig myndighetsutövning. Det har hänt att enskilda drabbats av stora förluster som det allmänna, trots vållande till skadan, inte alls ersatt. Bl. a. har tillämpningen av bevissäkringslagen gett mycket uppmärksammade exempel på där enskilda företagare drabbats av mycket stora ekonomiska och personliga skador och problem på grund av ingripanden som senare visat sig helt sakna saklig grund.

Det finns vidare ingen ovillkorlig rätt för den enskilde att få skadestånd

av staten för skador som drabbat vederbörande vid polisingripande även om det visar sig att den gripne var helt oskyldig. Fall har även redovisats där enskilda – utan att senare ha fått ersättning – drabbats av förluster på grund av felaktiga eller vilseledande uppgifter från myndigheter till honom eller om honom eller hans företag.

Vi vill även erinra om de svårigheter, problem och dröjsmål som många av dem som skadats under militärtjänst möter när de begär ersättning. Det är enligt vår uppfattning mycket otillfredsställande att de som skadats under militärtjänst – alltså under fullgörande av en skyldighet mot vårt samhälle – kan tvingas kämpa under lång tid för att få en rättvis ersättning och att många aldrig tillerkänns en ersättning av den omfattning som vore naturlig om skadan orsakats i annat sammanhang.

Möjligheten för den enskilde att få ersättning av stat eller kommun för skada som uppstått på grund av felaktig myndighetsutövning eller genom annan offentlig verksamhet är enligt vår mening en viktig del av den enskildes rättsskydd. Med hänsyn till att rätten till skadestånd inte är helt tillfredsställande bör enligt vår mening det allmännas skadeståndsansvar – liksom statens skadeståndsskyldighet i affärsmässig verksamhet – bli föremål för utredning i syfte att stärka den enskildes rätt till ersättning.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen begär att en översyn görs av dels statens skadeståndsskyldighet i affärsmässiga förhållanden, dels skadeståndsansvaret för det allmänna.

Stockholm den 14 januari 1988

Martin Olsson (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Bengt Kindbom (c)

Gunilla André (c)

Ingbritt Irhammar (c)

Karl Boo (c)

Elving Andersson (c)

Britta Hammarbacken (c)

Eva Rydén (c)

Marianne Karlsson (c)

